

Sjeldne stemmer

Cathrine Moestue

psykolog i privat praksis, medforfatter i boken Radikalisering – fenomen og forebygging (2018) fra Minotenk.

En viktig bok om tro og ekstremisme, som ikke skygger unna de vanskelige spørsmålene.

I DET OFFENTLIGE ordskiftet skrives det faktisk mer om islam og muslimer enn det skrives om Donald Trump. Men i denne boken får vi en unik innsikt i tanker og følelser til unge norske muslimer som vi sjelden hører fra i mediene. For meg er det viktigste perspektivet i boken at forfatterne fokuserer på hvordan mostand mot ekstremisme kommer til uttrykk i unge norske muslimers hverdag. Vi har så mye felles, og de karikerer ekstremistene akkurat som vi gjør.. De har ikke laget tegninger i boken, men bildene som blir skapt i fortellingen, gir samme inntrykk. En av stemmene, Rojan, hånte gruppen Profetens Ummah i Norge ved å vise til hvor feige de er. Han stiller det retoriske spørsmålet: «Hvorfor reiser de ikke ned til IS for å krige der, hvis de føler at det er paradiset for dem?» (side 209).

Jeg er ikke noen ekspert på religion, men som psykolog har jeg engasjert meg i kampen mot ekstremisme med særlig tanke på unge menneskers sårbarhet for å bli dratt inn i ekstreme grupper. Det har vært mye nytt å sette seg inn i og mange vanskelige begreper som *jihad*, *kuffar*, *saytan*, *kalifat*, *martyr* og *sharia*, men i boken blir det forklart på en lettfattelig måte gjennom dialogen med ungdommene og i oversiktlige fakta-avsnitt. I hvert kapittel blir vi nærmere kjent med en ungdom, og denne strukturen fungerer godt og gjør boken spennende å lese. Forfatterne skygger ikke unna de vanskelige spørsmålene, men åpner opp for en dypere dialog og forståelse. De normaliserer hverdagens religiøse praksis og viser hvordan den faktisk beskytter mot ekstremisme: «Khadra pekte på at Koranen inneholder problematiske sider som kan misbrukes: 'Som muslimer må vi ta det seriøst.' Hun mente det var viktig å ta opp de kontroversielle delene av troen og diskutere dem. Bare på denne måten kunne en ta et oppgjør med religiøs ekstremisme» (side 202.).

Den viktige gråsonen

Den islamske stat hater gråsoner, det stedet mellom sort og hvitt hvor ingenting er enten eller, og alt er litt av både og. Helt spesifikt blir gråsonen referert til som sfæren der muslimer og ikke-muslimer lever side om side. Denne ideen er forbudt for sinte unge jihadister, de som lengter etter en verden med bare to kategorier – oss og dem. Beskrivelser av hvordan hverdagstro er praktisert av norske muslimer, er også fortellinger fra «gråsonen», den komplekse hverdagen som ikke får plass i den sort-hvite tankegangen til jihadistene. Derfor er boken i seg selv god bekjempelse av ekstremisme og en motstand mot de enkle og fordummende virkelighetsoppfatningene. Her finner vi ikke bare mange nyanser av grått, men et fargesprakende mangfold av livet til unge norske muslimer. Det er befriende lesning.

Ulv i fåreklær

Hvordan er det egentlig å være ung og muslim i dag, når ekstremistene har lånt din tro som en «religiøs kappe» til å forkle sine voldelige intensjoner? Når det som oppleves som en fredelig og samlende tro, plutselig blir gjort til gjenstand for en «skyldig ved assosiasjon»-tankegang? Jeg prøver å

sette meg i deres sted, og tenker at det må føles helt absurd å lese tekster som setter likhetstegn mellom grusomhetene IS står for, og din egen hverdagstro. Derfor er det fornøylig å lese Adas ironiske motstand som kommer til uttrykk på denne måten: «Hvis alle muslimer var IS, så hadde vi ikke hatt en flyktningstrøm, skjønner du. Alle hadde chilla i Syria. Litt satt på spissen, da. Alle hadde likt seg der, for det er jo IS og det er jo islam, ikke sant» (side 208).

Historiene vi forteller, har en enorm kraft. De speiler ikke bare virkeligheten, de *skaper* også virkeligheten, legitimerer visse typer handlinger og sanksjonerer andre. For jihadister er alle i Vesten «korsfarere» i krig med muslimer, og det er viktig for dem å indoktrinere og forsterke budskapet om at vi er i en «sivilisasjonskrig», fordi dette legger grunnlag for rekruttering. Khadra forteller; «De menneskene som reiser til Midtøsten for å delta i jihad, gjør det fordi de mener at vi lever i en sivilisasjonskrig. Så ønsker de å være på riktig side [...] Men jeg tror de gjør det bare fordi de hater. Det er mye hat, og så får det hatet en kanal» (side 224).

Fortellinger som beskytter

En annen måte mostanden kommer til uttrykk på, er ved å plukke fra hverandre begreper som jihadistene har reformulert inn i sin egen hatretorikk. Begrepet «martyr» er et eksempel, og Amal forteller oppgitt: «Mange av disse selvmordsbomberne blir jo hjernevasket. Sånn 'ja, hvis du tar på deg dette beltet og tar trikken ned til Tollbugata og sprenger deg selv, så er du en av shahidene (martyr)'. Det er feil, du er en masse-morder. Alle de som begår selvmord, om det er som selvmordsbomber eller i en annen situasjon, det er mord. Det er enveisbillett til helvete» (side 157).

Det store flertallet muslimer støtter ikke ekstremisme. Hovedgrunnen som fremheves i boken, er fortellinger som beskriver jihadister som ondskapsfulle manipulatorer. De som blir tiltrukket av retorikken, fremstilles som svake mennesker. Disse narrative dominerer blant vanlige muslimer, og fungerer som en slags polstring mot ekstrem propaganda.

Hva de mener med «svake mennesker», forstår vi bedre når de beskriver de ulike profilene og veien inn til ekstremisme. Det som gjør disse fortellingene ekstra spennende, er at disse ungdommene har kjent presset fra rekrutteringen på kroppen, og de har mistet venner som har latt seg forføre. Fatima kjente flere personer som hadde dratt til Syria, og mente at flere av disse var drevet av et ønske om å hjelpe. Hun forteller at de mest av alt hadde vært veldig frustrerte over situasjonen der nede. De vet at barn dør, og tenker at det ikke er nok å sende penger eller klær. «De ønsker å være der hjelper trengs. I hvert fall de jeg har pratet med om sånne ting. Det har vært mer fokus på at de vil hjelpe til. Det har ikke vært sånn: 'Vi skal gå og drepe!' Det har vært mer sånn: 'Vi vil hjelpe til, vi vil være der når noen er skadet, når noen trenger hjelp'» (side 221).

Unge norske muslimer skiller mellom dem som kommer fra «gangstermiljø», og idealistene som «vil hjelpe». Der den ene gruppen rammes inn som «onde», blir den andre gruppen sett på som mer «sårbar». Aziz forteller at hvis du er en form for gangster og blir muslim, da er det mye lettere for deg å bli hjernevasket av de ekstreme til å dra nedover. For da liker du allerede blod, slåssing og skyting. «Selvfølgelig gjør de det. Det er mye lettere, det sier seg selv. Uansett hvilke miljø du joiner, så er det slik. Hvis du allerede har et liv og så får du tilbud om å gjøre akkurat det samme, bare at du kaller deg noe annet» (side 231).

Kunnskap er makt

Unge norske muslimer avviser jihadistisk retorikk på mange forskjellige måter, men kanskje særlig ved å vise til at jihadistene bryter med Koranen og med gjensidighetsprinsippet. Den innsatsen unge muslimer gjør for å bekjempe radikaliserings innenfor sin hverdag, i sine lokalmiljøer og på universiteter, trenger større oppmerksomhet. De er ikke passive, men aktive i å utfordre og gjennomskue dobbeltmoralen og den svart/hvite virkelighetsfordreiningen til jihadistene.

Den radikale ideen om «sivilisasjonskrig» kan fort utvikle seg til å bli en selvoppfyllende profeti hvis ikke vi samfunnsengasjerte nordmenn også hjelper til og yter motstand mot den økende polariseringen i det offentlige ordskiftet. Vi ønsker alle et tryggere samfunn med mindre aggresjon, utenforskap og hat. Som psykologer vet vi også litt om hva som skal til for å redusere utgruppetenkning. Empati, nærhet, kunnskap, dialog og ikke minst at vi får mer informasjon om enkeltindivider. Det får vi i denne boken. Jeg anbefaler den.